

Vastgestelde canon is een fundament om op te bouwen

– Ton van der Schans –

Transparant, jrg.18.2 (2007) 34-35

Op 3 juli jongstleden werd in de historische Ridderzaal in Den Haag de canon gepresenteerd. Frits van Oostrom, voorzitter en boegbeeld van de canon overhandigde het definitieve canonvoorstel aan de minister van Onderwijs, Ronald Plasterk. Na een periode van zes maanden van discussie over het concept van de canon was er het moment om de balans op te maken. Minister Plasterk heeft namens het kabinet gezegd en geschreven dat de canon een wettelijke status in het onderwijs krijgt. Het kabinet streeft er naar om in overleg met het onderwijs vanaf het schooljaar 2008-2009 de canon in de kerndoelen op te nemen. Dit betekent een grote stimulans voor het geschiedenisonderwijs. Nu wordt immers wettelijk vastgelegd dat alle kinderen van 8 tot 14 jaar de basiskennis van de Nederlandse geschiedenis en cultuur moeten kennen. De inhoud van de canon bestaat uit 50 onderwerpen, vensters genoemd, die op de basisschool en in de onderbouw van het voortgezet onderwijs, behandeld dienen te worden.

Het geschiedenisonderwijs is momenteel erg versnipperd. Zowel qua inhoud als aanpak zijn er grote verschillen. De voorstellen van de commissie Van Oostrom zijn door het kabinet overgenomen. Elke leerling in Nederland dient zich straks kennis te verwerven van de 50 vensters met personen en gebeurtenissen. Natuurlijk wordt in het huidige geschiedenisonderwijs ook het een en ander aan de orde gesteld. In schoolboeken komt nogal wat van de leerinhoud van de canon voor. Echter, niet voor niets klinkt allereerst het geluid dat het er met de kennis van de geschiedenis in het onderwijs en de samenleving niet zo best voor staat. De canon is een uitstekend middel om een bepaald niveau van gemeenschappelijke kennis van de geschiedenis te bereiken.

De commissie zelf is niet op politieke correctheid te betrappen. Dat is anders bij het kabinet dat de opdracht heeft gegeven een canon samen te stellen. In zijn brief aan de Tweede Kamer, dd. 3 juli 2007, heeft minister Plasterk het over de canon van Nederland en het motto van dit kabinet: "Samen leven, samenwerken passen bij elkaar". Deze frasen proberen tegemoet te komen aan het gevoel van de regering dat de historie ons land iets kan geven wat het is kwijtgeraakt. Van links tot rechts, van Jan Marijnissen tot André Rouvoet, bestaat er overeenstemming over het belang van de geschiedenis als leverancier van waarden en normen. Deze worden steeds vaker in één adem genoemd met het verleden. En in dit verband valt ook telkens weer het woord 'burgerschap' op. Maar geschiedenis is geen cursus burgerschapsvorming, alsof sociale cohesie een levende, op afroep verkrijgbare kwaliteit is. Het is alsof een basiskennis van de geschiedenis ons land vanzelf het gewenste burgerschap en sociale cohesie zal brengen. Dat hiervoor niet zozeer een gedeelde basiskennis vereist is, maar veelmeer een gemeenschappelijk referentiekader, is een notie die pijnlijk gemist wordt in de opvattingen van het kabinet.

Helaas heeft de commissie de voorstellen en alternatieven van de zogenaamde christelijke canon niet overgenomen. Op uitnodiging van Van Oostrom cs. op de conceptcanon te reageren, heb ik samen met de historici Peter Nissen (Radboud Universiteit Nijmegen), James Kennedy (VU) en Gerrit Schutte (emeritus VU) een alternatieve canon geschreven voor het christelijk geschiedenisonderwijs. Godsdienst en Christendom worden hierin niet alleen behandeld als ze tot politieke of sociale conflicten hebben geleid, maar ook als vormende krachten in de samenleving als zodanig. Ook vanuit andere hoek is veelvuldig

op de conceptcanon gereageerd. Het heeft niet gebaat. Alleen het venster van de boekdrukkunst is vervangen door een venster over Christiaan Huygens.

“De commissie heeft alle respect voor de grondige en serieuze wijze waarop de alternatieve canon werd ontworpen, maar zou het niettemin betreuren als deze zou gaan fungeren als de op christelijke scholen vigerende canon van Nederland”, zo lezen we in de publicatie *De canon van Nederland. Deel C* (p. 22). Gelukkig erkent de commissie de vrijheid van onderwijs volmondig, eveneens als het goed recht van een eigen levensbeschouwelijk perspectief. In de reeds genoemde publicatie staat op pagina 23: “Het staat elke denominatie vrij om deze basis (bedoeld zijn de 50 vensters, A.A. v.d.S)) uit te breiden in de richting van de eigen oriëntatie”. Ik denk dat verstandig is de nu officieel vastgestelde canon te aanvaarden. Het is een middel om het geschiedenis een kwaliteitsimpuls te geven. Historische kennis dient weer in chronologische zin overgedragen te worden op de leerlingen: een rehabilitatie van het belang van kennis in het onderwijs en van de centrale rol van de leerkracht. Wie had dat kunnen denken!

De canon kan natuurlijk nooit een doel op zich zelf zijn. De commissie heeft zelf benadrukt dat de canon geen steriel lijstje is, dat deze niet dichtgetimmerd is, maar er om vraagt als venster gebruikt te worden. Vanuit een eigen standplaatsbepaling dient het christelijk onderwijs te komen tot een christelijke standpuntbepaling terzake van het geschiedenisonderwijs rond de 50 vensters. Naar het verleden kijken krijgt pas diepgang wanneer het vanuit een visie gebeurt. Zien we Luther als een kerkhervormer of als iemand die de kerk gescheurd heeft? Betekent de aanpassing van de kerk na WO II aan de moderne cultuur winst of verlies voor haar eigenlijke boodschap, haar onderscheidende karakter van alle andere instituten? Dát en waarom Willem van Oranje vermoord is, dienen alle leerlingen te weten. Maar hóe denken we over hem en zijn betekenis? Anders dan in de natuurwetenschap, zijn bij geschiedenis de feiten, de feiten niet. Het komt aan op de interpretatie van feiten. En op de altijd weer terugkerende vraag: welke feiten selecteren we voor ons geschiedenisverhaal.

Geschiedenis vraagt om een principiële benadering. Het verleden is een schakel via het heden naar de toekomst. Dat mensen in de ontwikkelingsgang van de geschiedenis een hoogst verantwoordelijke rol spelen is bij uitstek een christelijke notie. Deze mag echter niet in mindering gebracht worden op de belijdenis dat de zin van de geschiedenis niet in onze handen ligt. Scholen zullen de mogelijkheden moeten aangrijpen om de basiskennis van de canon te combineren met een eigen levensbeschouwelijke verbreding en verdieping.

Hoe worden al deze plannen tot verbetering van het geschiedenisonderwijs uitgevoerd? De minister stelt geld beschikbaar voor een canoncursus voor de huidige leraren in het basis- en voortgezet onderwijs. Met name het instituut voor geschiedenisdidactiek in Amsterdam en de Vereniging voor Leraren Geschiedenis in Nederland (VGN) krijgen hierin een belangrijke rol. Helemaal gerust ben ik er niet op. Op mijn vraag aan staatssecretaris mevrouw Sharon Dijksma en minister Plasterk of ze wisten hoeveel uren geschiedenisonderwijs er op een gemiddelde Pabo in Nederland gegeven wordt, bleven zij het antwoord schuldig. “Dat zou ik echt niet weten. Ik durf niet eens te schatten”, antwoordde de staatssecretaris. Op mijn opmerking dat gedurende een vierjarige Pabo-opleiding er gemiddeld in totaal 16 uur geschiedenis gegeven wordt, staarden ze me ontzet en verbouwereerd aan. Dat geeft niet bepaald hoop op een werkelijke uitvoering van alle mooie plannen. Daar zit een groot deel van het echte probleem: veel tijd voor geschiedenis is er niet op school.

Ik vind het heel erg spijtig te moeten constateren dat de soms wat mopperende A.Th. van Deursen meer gelijk heeft, dan ik zou willen, wanneer deze opmerkt dat de hele discussie

over de canon iets schimmigs en onwettelijks zal houden omdat binnen de armzalige hoeveelheid lessen de doelen nooit bereikt kunnen worden.

Voor een echte kwaliteitsimpuls zijn daarom meer meer uren geschiedenis op de Pabo's nodig. De canon is een fundament. Maar er moet wel op gebouwd kunnen worden. Ook moeten er publicaties komen om onderwijsgevend richting en structuur te geven bij het openen van de vensters. De schoolboeken en methoden herschrijven is een volgend project. Overigens is de betekenis en waarde van deze leermiddelen behoorlijk aan verandering onderhevig. Tot het digitale tijdperk was de methode het inhoudsbepalende medium in het onderwijs, de leerkracht buiten beschouwing gelaten. Technologische mogelijkheden maken het momenteel op een andere manier mogelijk onze leerlingen de schatkamers van het verleden binnen te laten treden. Er is werk aan de winkel.